

YOSHLAR TARBIYASIDA OILA, MAKTAB VA IJTIMOIIY INSTITUTLARNING O'ZARO TA'SIRI

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Pedagogika fakulteti

Pedagogika ta'lim yo'nalishi

Shaymardonova Yulduz Sobir qizi

Anotatsiya: Mazkur maqolada yoshlar tarbiyasida oila, maktab va ijtimoiy institutlarning o'zaro hamkorligi masalalari yoritilgan. Yosh avlodni ma'naviy, axloqiy va ijtimoiy jihatdan kamol toptirishda har bir institutning o'rni va mas'uliyati tahlil qilingan. Shuningdek, oila muhitining shaxs shakllanishiga ta'siri, maktabning ta'limiy-tarbiyaviy vazifalari hamda ijtimoiy pedagogik xizmatlarning ahamiyati ilmiy asosda ko'rib chiqiladi. Maqolada yoshlarni barkamol shaxs sifatida voyaga yetkazish uchun oila, ta'lim muassasalari va jamiyat o'rtasidagi uzviy hamkorlikni kuchaytirish bo'yicha taklif va tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: ijtimoiy pedagogika, oila tarbiyasi, maktab, yoshlar, ijtimoiy institutlar, hamkorlik, ma'naviy tarbiya, shaxs kamoloti, pedagogik yondashuv

Kirish qismi. Bugungi globallashuv va axborot asrida yosh avlod tarbiyasi masalasi har qachongidan ham dolzarb bo'lib bormoqda. Chunki jamiyatning kelajagi bevosita bugungi yoshlarning ma'naviy dunyosi, bilim darajasi va ijtimoiy faolligiga bog'liqdir. Shu boisdan yoshlarni barkamol, mustaqil fikrlaydigan, ijtimoiy mas'uliyatni his etadigan shaxs sifatida tarbiyalashda oila, maktab va ijtimoiy institutlarning o'zaro hamkorligi muhim ahamiyat kasb etadi. Oila — shaxsning ilk tarbiya maktabi bo'lib, unda insonning axloqiy, ruhiy va ijtimoiy xususiyatlari shakllanadi. Maktab esa bu jarayonning mantiqiy davomi bo'lib, yoshlarni ilmiy bilimlar, milliy va

umuminsoniy qadriyatlarga sodiqlik ruhida tarbiyalaydi. Shu bilan birga, mahalla, ommaviy axborot vositalari, nodavlat tashkilotlar va ijtimoiy xizmatlar kabi institutlar yoshlar ijtimoiylashuvining muhim ishtirokchilari hisoblanadi.

Demak, yoshlarni har tomonlama yetuk shaxs qilib voyaga yetkazishda oila, maktab va ijtimoiy institutlarning o'zaro uzviy aloqasi va hamkorlik faoliyati zamonaviy tarbiya tizimining ajralmas tarkibiy qismi sifatida qaralishi lozim.

Asosiy qism. Yosh avlod tarbiyasi – jamiyatning barqaror rivojlanishida hal qiluvchi omil hisoblanadi. Chunki har bir davlatning ertangi kuni, taraqqiyoti va madaniy salohiyati yoshlarning qanday tarbiya olganiga bevosita bog'liqdir. Shu bois yoshlar tarbiyasida oila, maktab va ijtimoiy institutlarning o'zaro hamkorligini ta'minlash — pedagogika fanining eng muhim yo'nalishlaridan biridir.

Oila – shaxs kamolotining birlamchi ijtimoiy muhiti bo'lib, bola shaxsining shakllanishi aynan oiladan boshlanadi. Ota-onalarning shaxsiy namunalari, oiladagi psixologik muhit, muloqot madaniyati, mehr-oqibat va o'zaro hurmat kabi qadriyatlar bolada insoniy fazilatlarning shakllanishiga asos yaratadi.

Oila pedagogikasida ota-onalarning pedagogik madaniyati, farzand bilan muloqot uslubi va oilaviy qadriyatlarning uzviyligi muhim o'rin tutadi. Afsuski, ayrim hollarda ota-onalarning befarqligi yoki tarbiyaviy yondashuvdagi xatoliklar natijasida bolalarda ijtimoiy moslashuv muammolari paydo bo'ladi. Shu sababli ijtimoiy pedagogika nuqtayi nazaridan oilaga pedagogik maslahat, psixologik yordam va metodik ko'mak ko'rsatish muhimdir.

Maktab — yosh avlodni nafaqat bilim bilan, balki axloqiy, ma'naviy va ijtimoiy qadriyatlar bilan boyituvchi muhim tarbiya maskanidir. Maktabdagi

ta'lim jarayonida o'quvchilarning ijtimoiy faolligi, dunyoqarashi va kasbiy yo'nalishi shakllanadi.

Pedagoglar yoshlarni milliy qadriyatlar, vatanparvarlik, ijtimoiy mas'uliyat, bag'rikenglik kabi fazilatlarda tarbiyalashda asosiy rolni bajaradilar. Shu jarayonda sinf rahbarlari, psixologlar va ijtimoiy pedagoglarning hamkorligi muhim ahamiyatga ega. Ular oila bilan uzviy aloqa o'rnatib, har bir o'quvchining individual xususiyatlarini inobatga olgan holda tarbiyaviy ishlarni tashkil etadilar.

Yoshlarning ma'naviy-axloqiy tarbiyasida oila va maktab bilan bir qatorda ijtimoiy institutlar — mahalla, diniy tashkilotlar, ommaviy axborot vositalari, yoshlar ittifoqi va turli nodavlat tashkilotlar ham faol ishtirok etadi. Mahalla — xalqimizning qadimiy tarbiya maktabi sifatida o'zining ijtimoiy-pedagogik imkoniyatlari bilan ajralib turadi. U oila va maktab faoliyatini qo'llab-quvvatlaydi, yoshlarning bo'sh vaqtini mazmunli o'tkazish, ularni jamiyat hayotiga jalb etish orqali ijtimoiy faolligini oshiradi.

Shuningdek, ommaviy axborot vositalari va internet resurslarining ta'siri bugungi yoshlar tarbiyasida juda kuchli. Shu bois yoshlarni axborot oqimida to'g'ri yo'naltirish, tanqidiy fikrlashni o'rgatish, sog'lom axborot madaniyatini shakllantirish ijtimoiy pedagoglarning dolzarb vazifasidir.

Yoshlar tarbiyasida oila, maktab va ijtimoiy institutlarning o'zaro aloqasi tizimli yondashuvni talab etadi. Bunda quyidagi yo'nalishlar muhim ahamiyat kasb etadi:

Maktab esa oilada boshlangan tarbiya jarayonini davom ettiruvchi asosiy ta'lim-tarbiya muassasasi sifatida yoshlarni ilmiy, axloqiy, estetik va mehnat jihatidan rivojlantiradi. Maktabda o'quvchi nafaqat bilim oladi, balki jamoadoshlik, mas'uliyat, ijtimoiy faoliyat, fuqarolik pozitsiyasi kabi fazilatlarni ham egallaydi. Bu jarayonda o'qituvchi, sinf rahbari va ijtimoiy pedagogning o'zaro hamkorligi, oila bilan muntazam aloqasi hal qiluvchi o'rin tutadi.

Bundan tashqari, ijtimoiy institutlar — mahalla, yoshlar tashkilotlari, ommaviy axborot vositalari, diniy va madaniy muassasalar ham yoshlarni tarbiyalashda beqiyos rol o'ynaydi. Ayniqsa, mahalla tizimi oilaviy qadriyatlarni mustahkamlash, ijtimoiy nazoratni kuchaytirish, yoshlarni bo'sh vaqtini samarali o'tkazishga yo'naltirish orqali tarbiya jarayonining faol ishtirokchisiga aylanadi. Oila, maktab va ijtimoiy institutlarning o'zaro hamkorligi natijasida tarbiya jarayoni yaxlit, izchil va maqsadga yo'naltirilgan tus oladi. Bunday tizimda har bir institut o'z vazifasini to'liq bajarsa, yoshlar ongida milliy qadriyatlar, vatanparvarlik, bag'rikenglik, mehnatsevarlik va ijtimoiy mas'uliyat hissi shakllanadi.

Xulosa qilib aytganda, yoshlarni barkamol inson sifatida voyaga yetkazish uchun: oila — axloqiy va ma'naviy poydevorni yaratishi;

maktab — ilmiy va ijtimoiy dunyoqarashni shakllantirishi;

ijtimoiy institutlar — yoshlarni jamiyat hayotiga faol jalb etishi lozim.

Agar ushbu uch omil bir-birini to'ldirib, hamkorlikda ishlasa, natijada jamiyatda irodali, ma'naviy yetuk, ijtimoiy mas'uliyatli yoshlar shakllanadi. Bu esa o'z navbatida, yurt taraqqiyoti va milliy g'oyaning hayotga tatbiq etilishida muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Yoshlarni ma'naviy-axloqiy va jismoniy barkamol etib tarbiyalash, ularga ta'lim-tarbiya berish tizimini sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarish to'g'risida"gi PQ-3907-sonli qarori. — Toshkent, 2018.
2. Xodjayev N., Yo'ldosheva Sh. Ijtimoiy pedagogika. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2016.
3. Qodirova F. Oila pedagogikasi. — Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2019.
4. To'rayev B. Yoshlar tarbiyasida mahalla institutining o'rni. // Pedagogika va psixologiya jurnali. — 2020, №3. — B. 45–50.